

**רשימת ספרי "בן מלך"
שיצאו לאור עד עתה:**

- חג המצות
- ספירת העומר וזר
- תולדות הקלמנט שיעורים
- ימי ב'ב' המצוינים - נלות ונאלה
- ימים נוראים
- חג הסוכות
- חג המנוחה
- ימי הפרים
- הגדה של פסח
- בעניני מצוות המדיניות
- שמונה עשרה
- שיר הושרים
- שבת קודש
- מידת הנבון
- שמע בענה
- ענינים בש"ס ובהלכה
- זמרת חז"ל - אמרי מבוא
- יחיד-משפטים
- שמות חז"ל - ירושנה-פקודי
- יקרא ח"א - יקרא-מגורע
- יקרא ח"ב - אחרי-בושקות
- מדרב חז"ל - במדבר-שילח
- מדרב חז"ל - קורח-מסעי
- דברי ח"א - דברי-ראה

תנן להשיג: mechonbennelch@gmail.com
 באר"ב נתן להשיג: 848245022
 sales@yefenofbooks.com | Warehouse:

פרשת ואתחנן-נחמנו תשפ"ג
 גליון מס' 271

בסייעתא דשמיא

אוצרות בן מלך

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת ואתחנן

עמוקות והרמח"ל, אך יש מקום לבאר דבר זה גם בדרך הפשט. כי העולה מתוך הדבר שהסיבה היא המספר הרב של התפילות, והיינו כי מספר חמש מאות הוא ריבוי גדול מאד של תפילות. ולכן דרשוהו

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. אד' ה' אתה החלות וגו'. אעברה נא ואראה את הארץ וגו'. ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. (ג, כג-כו)

בגליון

פרשת ואתחנן

1 ביאורי פסוקים..... עמוד

7 מצות קריאת שמע..... עמוד

חכמה ומוסר

9 בטח אל ה' בכל לבך..... עמוד

איתא בחז"ל (דברים רבה יא, י) 'שהתפלל משה באותו הפרק חמש מאות וחמשה עשר פעמים, שנאמר ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, 'ואתחנן' בגימטריא הכי הוי'. ומובא בספרים (עיין 'פני יהושע' ברכות לב). שעל כן נאמר לו "אל תוסף דבר אלי", שאילו היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה, אלא שמשה קיבל עליו גזרת המקום ולא התפלל עוד.

ויש לעיין מה משמעות המספר של תקט"ו, עד שאם היה מבקש עוד תפילה שהיא במספר תקט"ז, כבר היה נענה. ואמנם הדבר נלמד מן הגימטריא של 'ואתחנן', אך פשוט שאין בכך טעם בפני עצמו המספיק לקבוע מספר זה.

והנה נאמרו בדבר ביאורים רבים על דרך הסוד והרמז (עיין פנ"י שם, ונתחברו על כך חיבורים מבעל 'מגלה

פרנס השבוע

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גליון זה נודבו לזיכוי הרבים ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו ראש וראשון לכל דבר שבקדושה מגדולי תומכי מכוננו

ה"ה הרב **אורי שפירא** שליט"א

לרגל אירוסי בנו

הבה"ח **משה יהודה לייב** הי"ו

עב"ג למזל"ט

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

להנצחות ותרומות "פרנס השבוע/החדש"
 אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל: 054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל: 052-7616048

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של
מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' 'צוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים לאור
כל גנזי תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את הכרכים
הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני כלל
שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחדשו.
נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור התורה
לזכות את הרבים, הטו שכם וטלו חלק במשימה הגדולה

פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים
לדבר המצווה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

- ספרים
- למעלה השנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ופירושים
- על המורה הנסיון הורה
- ספרים
- על הש"ס
- סדר
- הגות ומחשבה
- ביאורי סוחר
- סדר
- אמונה ומחשבה
- מגוון
- תורה ודעת
- אמרימים
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354
מיתגיה מכון
סניפים 94 מקומ ביהמה
עבודת המעשה בבית מוסד
לשמוך סניפיו רבני
מחלקתם לפי נישאים
בכל התחומים

רשימת ספריו בן מלך
בבית המדרש מרדכי העולם

מלפני התקלה: 054-8422488
כתובת איתם ישראל 1/9
ביתר עילית
קניית מוסד לפי סעיף 46
לתיגות הארצית
mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'
ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים
'קו בן מלך'
03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרשת השבוע
שמעו ותחי נפשכם
ויהי רצון שנוכח לדגדגל תורה ולהאדירה
מכון כתבי בן מלך
הנהלה

הודעה חשובה ומשמחת
לתורמי המכון
ניתן לקבל החזר מס
על תרומות למכון בגובה של
עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

ה'עשר', למעלה או למטה, כדי לציין מספר 'עשר ועוד' או 'עשר מופחת' - צריך לציין זאת בפער של שניים: שנים עשר או שמונה.

ועוד נתבאר שם שכלפי המספרים של 'מאות', כל 'עשר' נחשב כיחידה אחת, וכשרוצים לתת ביטוי לדבר שהוא מעבר לחמש מאות, אזי חמש מאות ועשר הוא עדיין 'חמש מאות מורחב', ורק בחמש מאות ועשרים, כבר מוכרחת המשמעות שכבר יצא מתחום החמש מאות. ומעתה נמצא שהעשר הראשון עדיין נכלל בחמש מאות המקורי, ולגבי העשר השני - כל זמן שהוא חצוי, עדיין יכולים להחשיבו שאינו בכלל העשר החדש, שכן הוא רק 'חצי', אמנם כשיהיה שש, שהוא רובו של העשר השני, כבר נחשב בהכרח בכלל העשר שני, ונחשב שיש כבר 'ותר' על חמש מאות מכל הצדדים והמובנים.

ולפי זה יבואר, כי חישוב זה מתקיים בדקדוק רב כמו שנתבאר, שכל עוד שמספר התפילות מצומדות למספר חמש מאות, עדיין לא יצא מגבול ה'ריבוי המופלג', אולם מכיון שבכל זאת יש ענין להוסיף תפילות בגבול האפשר, לכן גם כשמוסיף עשר תפילות יותר, עדיין נחשב בכלל מספר החמש מאות, ואפילו חמש נוספות עדיין גם כן אין נחשב שפרץ את גבול העשיריה הנוספת, ועדיין ניתן להגדירו שהוא שייך למספר 'חמש מאות', אכן אם רק יוסיף אחת על חמש מאות וחמש עשרה, דהיינו חמש מאות ושש עשרה, אזי כבר מוכרחים להחשיב כמי שיצא לגמרי מגבול החמש מאות.

ובזה יבואר למתבונן, שכל זמן שהתפלל משה תקט"ו פעם, עדיין נחשב הדבר שהתפלל חמש מאות פעם ולא חצה את החמש מאות, אבל אם היה מתפלל עוד תפילה אחת, דהיינו תקט"ז תפילות, אז היה נחשב שכבר התפלל מעבר לחמש מאות פעם, ועל זה כבר היו חייבים להיענות לתפילתו.

* * *

ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת, כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך. בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלוקיך ושמת בקלו. (ד, כט-ל)

מבואר בכתוב שיש ענין בגלות אשר סופה תגרום

מרמז במילת 'ואתחנן', כי זו משמעות 'תחנן' דהיינו צורת תפילה של הפצרה ללא הרף בריבוי תחנונים ובקשות, ותפילות כה רבות במספר זה משמעותן שהם בגדר 'תחנונים', אולם מעבר לזה משמעותו כבר מעבר לריבוי מופלג, ויש לזה אופי של בקיעת הרקיעים וקריעת עולמות. והקב"ה מנהיג את העולם כעין מלכותא דארעא, וכך היא הדרך שיש גבול לתוקף הגזירה, ובריבוי תחנונים עד אין סוף, אין שייך להתעלם מההפצרות, שכשמפצרים כל כך אי אפשר לדחות הבקשה. וכלפי זה הרי מספר חמש מאות הוא מספר עגול ומוגדר המבטא ריבוי בכמות גדולה מאד. אבל אם כבר יוסיף מעבר לחמש מאות, זה כבר מעבר לריבוי תפילות.

כך שעיקר המכוון של מספר תקט"ו, היינו למספר חמש מאות, שהוא מספר נודע ועגול. ומה שנקטו מספר 'תקט"ו' דייקא, נראה לבאר על פי מה שכתבנו בענין המספרים (בראשית א - מאמרי מבוא מאמר ט), שנתבאר שם שהמספר הראשוני שעניינו 'ריבוי' - הוא מספר שלוש. ואחריו בא המספר 'חמשה' שהוא מורה על 'ריבוי מופלג'. אלא שהכלל הוא בכל ענייני סמלי המספרים, שכל סוג מניין הוא בהתאם לעניינו, יש שנחשבים ביחידות ויש בעשרות וכו', ובתוך זה יש הבדלי ביטוי בין המספרים השונים. והנה לגבי ריבוי תפילות ותחנונים לבטל גזירת עליון, החישוב הוא ב'מאות', ואילו היה מתפלל 'שלש מאות' הרי בהתאם לענין היה נחשב כריבוי, ועדיין לשם יצירת 'ריבוי מופלג' נדרש מספר 'חמש מאות', שבדבר כה גדול של ביטול גזירה שגזר ה', יש ערך ומשמעות רק בריבוי של 'חמש מאות' שהוא כבר מספר של 'ריבוי מופלג', וזה מספר מוגדר ושלם, אבל כשמוסיף להתפלל מעבר לחמש מאות, זה כבר מחוץ לגבולות.

ועיין שם שביארנו שבכל מספר עגול ושלם, גם כשחסר ממנו אחד או יש תוספת אחד, עדיין הגדרתו נחשבת במספר השלם. וצויינו שם כמה דוגמאות מדברי המפרשים [וכן הוא הדבר בלשון בני אדם], שיחידה אחת אינה מקלקלת את המספר העגול. ולכן כשרוצים לציין מספר גבוה יותר, לא סגי בהוספת מספר אחד אלא צריך שניים. כגון במספר 'עשרה' מצינו שאחד עשר נחשב 'עשר מורחב', ואילו תשעה עניינו 'עשר מצומצם', וכל שרוצים לצאת מן גבול

שמע שטבעה ספינתו של חברו בים, התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר 'שוב אפך ותנחמני'.

והיינו כי הנחמה היא בכך שיתוודע אז, שכל ה'קוץ' של הגלות היה רק לטובה, ולא יהיה לנו אלא להודות לה' ולשבחו על כל הצרות והיסורים שהמיט עלינו. כאשר ביום ההוא העתיד לבוא, יוודע כי כל הגלויות והיסורים היו לטובה. ואז יתברר שלא היה אפשר להגיע לכל הטובה הגדולה והשלימות הנפלאה, כי אם על ידי יסורי הגלות. ואם היינו נשארים על אדמתנו בשלווה בשובה ובנחת, לא היינו מגיעים אף פעם למדרגות הגדולות ושפע הרקת הברכה וההטבה שנשיג בימות המשיח. וזו הנחמה היא נחמה למפרע, כאשר גם העבר עצמו, ימי הסבל והתלאה, יתבררו כזמן של הטבה ואהבה, שכל היסורים לא היו כלל לצער, אלא לטובה ולברכה.

ורבות יש להאריך בסוד הענין כיצד דווקא הגלות אשר באה בעקבות זעם וחרון האף היא המביאה את השלימות. ובקצרה נזכיר כמה יסודות:

א. יש זיכוך הנעשה ממילא על ידי שנות הגלות והייסורים, שהייסורים מכפרים ומטהרים את הנפש ומזככים אותה מכל הסיגים, וכענין גלות מצרים שהיה עבורם 'כור הברזל' (לעיל פסוק כ), ומתוך כך הנפש הישראלית משתוקקת להתקרב לה'.

ב. עצם השפלות והריחוק שישיראל נתונים בו מעורר רחמים ואהבה, כשהקב"ה רואה אותם בירידתם עד אשר ציון נקראת 'עלובת נפש' ו'עקרה', וכל זה מעורר רגשות חמלה אשר לא היו יכולים להתעורר אלמלא היו גולים.

ובפרט שנענשו במידה רבה ויתירה, וכלשון הכתוב בהפטרות נחמו (ישעיה מ, ב): 'דברו על לב ירושלם וקראו אליה כי מלאה צבאה כי נרצה עוונה, כי לקחה מיד ה' כפליים בכל חטאתיה'. ואמרו חז"ל - 'חטאו בכפלים דכתיב חטא חטאה ירושלם. ולקו בכפלים דכתיב (ישעיה מ, ב) כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה. ומתנחמים בכפלים דכתיב (שם פסוק א) נחמו נחמו עמי יאמר אלוקים' (איכ"ר פרשה א פסקה נז). כלומר שמחמת שלקו בכפליים, על כן מבקש הקב"ה לנחמם בכפליים ולדבר על לב ירושלים דברי נחמה ופיוסים. ונחמה בכפלים היינו

לתשובה ולגאולה, אולם בפשוטו לשון הכתוב אינו מוכרח שהייסורים הם שיגרמו להם להתעורר לשוב, ומשמע שמעצם הדברים כך הוא סדר ההשתלשלות, שהבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותו, ומיד הן נגאלין (לשון הרמב"ם הלכות תשובה פ"ה ה"ה).

ובמדרשי חז"ל מתבאר שיש כמה עניינים המביאים לתיוקן באחרית הימים, והוא סוד עמוק מעצתו של קורא הדורות מראש, שעל ידי הגלות עצמה, נבראת ומשתלמת הגאולה ונפשותיהם של ישראל משתלמות ומתעלות לעתיד לבוא. ובאמת הדברים מוכרחים מעצם הדברים המובטחים לנו באחרית הימים, כי לכאורה אם רק יתמרקו העוונות וישולם לנו מיד ה' על כל חטאותינו, עדיין היה ראוי שנחזור אל המצב המקורי של הימים ההם שלפני הגלות, ולא יותר מכך. ומהיכן נזכה לתוספת עליו נשגב שעתיד להיות בימים הנפלאים והמרוממים העתידיים של ימות המשיח, שכבר נאמרו על אותה תקופה כל הברכות העצומות אשר בדברי הנביאים. אלא מוכרח, שהגלות עצמה היא מכשירה ומכינה את המצב של הגאולה. ולכן זמן הגאולה יעלה ויתרומם יותר מאשר הזמן שהיה לישראל קודם הגלות.

והוא עומק מאמר הירושלמי (ברכות פ"ב הלכה ד) כי בתשעה באב נולד משיח. כי באותו יום בו נחרב בית המקדש על ידי החורבן, אז התחיל המסע אל הגאולה. כלומר עצם הגלות מביאה את הגאולה, כל יום בגלות וכל מה שעבר עלינו במצבינו זה, הוא הכנה והכשר לגאולה.

וסוד זה כבר נתגלה לנו על ידי ישעיהו הנביא. אחר פרשת הנחמה של 'ויצא חוטר מגזע יש'י וגו' שמשופר בו על משיח ה' - 'ונחה עליו רוח ה', ו'שפט בצדק דלים', כתוב שם (ישעיה יב, א): 'ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני'. וכתב רש"י: 'ואמרת - 'בראותך זאת. אודך כי אנפת בי - והגליתני וכיפר גלותי עלי ועתה נרצה עוני וישוב אפך ותנחמני'. ובגמרא (נדה לא): 'דרש רב יוסף מאי דכתיב 'אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני'. במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ לאחד מהן, התחיל מחרף ומגדף, לימים

לכל המצוות, אלא שכאן אמר זאת בהדגשה מיוחדת על מצות השבת.

הטעם שרק במצוות השבת הזכיר זאת יש לבאר, שהרי מצוות השבת היא מצוה שיש בה תביעה ודרישה עצומה מהאדם שאין כמוה, כי כל המצוות ביסודן הן משולבות בתוך סדר החיים של האדם, אלא שנתבע ממנו להתנהג בתהלוכותיו בהתאם לערכי התורה. אבל מצוות השבת משמעותה הסתלקות מסדרי החיים העצמיים ליום השבת והתמסרות גמורה בו לכבוד ה', כלומר להפריש ולתת לה' חלק שביעי שהוא נתח משמעותי ביותר מכל ימות האדם, והוא תביעה עצומה מהאדם, ולכן היה צורך לנמק את גודל השעבוד המוטל עלינו שאנו חייבים לה' את כל חרותנו כי עבדים היינו במצרים וכלשון הכתוב - 'על כן צוה ה' אלוהיך לעשות את יום השבת'.

ולא תחמוד אשת רעך, ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך (ה),

גם בעשרת הדברות שבפרשת יתרו נאמרה אזהרה זו, אם כי בשינוי סדר ולשון: "לא תחמוד בית רעך, לא תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך".

בעוד אשר בפרשת יתרו לא הוזכר אלא "לא תחמוד", נתחדש בעשרת הדברות שבפרשתנו גם לשון "לא תתאוה", ויש להבין מה משמעותה של הוספת לשון זה.

וברמב"ם ביאר החילוקים להלכה בהלכות גזילה (פ"א הלכה י"ב), ובספר המצוות שלו (מצוה רסו) מביא מקור הדברים בשם המכילתא: 'לא תחמוד בית רעך, ולהלן הוא אומר ולא תתאוה בית רעך, לחייב על התאוה בפני עצמה, ועל החימוד בפני עצמו, ומבאר שם שבלא תתאוה נוסף איסור על התאוה לבדה, אבל לא תחמוד עובר רק אם העתיר בקשתו עליו והסכים למכרו לו.

ועדיין יש מקום לעיין בביאור המקראות בדרך פשוטו של מקרא, ולהבין זאת יש לדעת מה בין תאוה לחימוד.

כי לא רק שיחזור לשוב עלינו כאשר היה בימים מקדם, אלא תהיה תוספת אהבה וחיבה לאין שיעור.

וכך פירש רש"י בפסוק (איכה ה, כב): 'כי אם מאוס מאסתנו קצפת עלינו עד מאד'. שבשביל שחטאנו לא היה לך להרבות קצף מאד כאשר קצפת. ולמרות שכל העונש הגיע להם עבור חטאם ועוונם, והיו ראויים לעונש שהוא בלי מידה וקצבה. אמנם בסופו של דבר, מכיוון שהעונש היה כה עצום ונורא, זה עצמו מביא אהבה ורחמים גדולים ורגשי פיוס ונחומים.

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' על כן צוה ה' אלוהיך לעשות את יום השבת. (ה, טו)

פירש רש"י: 'וזכרת כי עבד היית וגו' - על מנת כן פדאך שתהיה לו עבד ותשמור מצוותי'.

כלומר שלא בא הכתוב כאן לומר שמצוות השבת מתקיימת זכר ליציאת מצרים, אלא הזכרה זו היא טעם וזירוז לחיוב שמירת מצות ה' שציוה על השבת.

ובעשרת הדברות שבפרשת יתרו לא נזכר נימוק זה כסיבה לחיוב שמירת השבת, כי אם 'כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי וגו' (שמות כ, יא). ובכך מבאר הכתוב סיבת קדושת היום. וצריך לומר שהכתוב כאן בא כמוסיף על הדברים הראשונים, שאחר שנתבאר ביתרו מהות קדושת היום, מוסיף עוד דברי זירוז וחיזוק לקיום המצוה.

ויתכן לומר שבשעת קבלת התורה לא הוצרכה התורה לנמק בפרטות את סיבת החיוב לקיים מצוה זו, כי היה סמוכים ליציאת מצרים, אולם כאשר משה אמר להם את הדברות בסוף ארבעים שנה לקראת כניסתם לארץ, ראה צורך לשוב ולזרזם ולחזקם ואמר להם 'וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלוהיך משם', להזכיר להם את הסיבה מדוע מוטל עליהם החיוב לשמור את השבת.

ובאמת שגם בדברות ראשונות נזכר נימוק זה של יציאת מצרים באופן כללי לכל הדברות, והיינו כשאמר תחילה 'אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים', הרי שזו סיבת החיוב

יש להקדים, שרבים תמהו על עצם המצוה הזאת, כיצד יתכן לצוות על האדם שלא לחמוד בלבו דבר המוצא חן בעיניו אשר ראהו בידי חברו, שהרי הרצון עולה מאליו בלב האדם (עין אבן עזרא שמות כ, ג). ועוד טעון ביאור מדוע באמת נאסר הדבר, וכי מה עוול יש בכך שיחפץ לב האדם לזכות בחפץ או רכוש כדרך אשר זכה בו זולתו, ובפועל אינו מפסיד את חברו במאומה.

ונראה שבדרך פשוטו, מצוה זו היא כשאר המצוות שנכתבו על לוח שני זה, ועניינה פגיעה ברשות הזולת, ואכן אין כוונת התורה שלא יחפץ לב האדם בחפץ כ'דוגמת' הנמצא ביד זולתו. אלא האיסור הוא על האדם החומד שיהיה ברשותו 'חפץ חברו' עצמו, כלומר ששאפת לבו היא שאותו החפץ השייך לזולתו ינטל או יאבד ממנו ויעבור בדרך כלשהי לרשותו.

וכיון שזו היא תקוותו, הרי שגם אם לא יחרוש מחשבות אוון, ולא יחפש תחבולות שפלות כיצד להגשים משאלותיו אלו, מכל מקום עצם היותו מוכן ומזומן להשתכר במחיר הפסד ממונו של חברו - מהווה פגיעה בזולת, ועל כך הזהירנו הכתוב "לא תחמוד". אבל מי שחמד לבלו דבר הנאה בעיניו כדוגמת אשר לחברו, אך אין הוא מעלה על לבו לזכות בכך ע"י הפסדו של הלה, אין בכך משום לא תחמוד, שכן ברצון זה כשלעצמו אין כל פגיעה בזכות הזולת.

ובדרך זו נמשיך לבאר את ההבדל בין לא תחמוד ללא תתאוה, כי בדרך הפשט בדרכי הלשון שתי מידות שונות הן: 'החומד' הוא הנותן עיניו ברכוש זולתו ולבו חומדו לעצמו, ושאיפת לבו היא שאותו החפץ השייך לזולתו ינטל או יאבד ממנו ויעבור בדרך כלשהי לרשותו [כדוגמת "לא יחמוד איש את ארצו" (שמות לד, כד), כלומר שלא יתנו בה עיניהם לכובשה].

אולם 'המתאוה' מידה אחרת לו, הלה אינו שואף ודוקא שיעבור רכוש חברו לידי, אלא מתאוה הוא להשתמש ולהנות בהם אף שלא ברשות ושלא כדין, [כמו 'כי תאוה נפשך לאכול בשר' (להלן יב, כ), שאין עניינה לקיחת הבשר לרשותו אלא האכילה בלבד], למרות היותם שייכים לזולתו.

והנה כבר ביארנו במקו"א שספר דברים בא להוסיף על המצוות שכבר נאמרו, שיתקיימו בתוספת חיזוק וביתר הידור ושלימות. ונראה שמהאי טעמא נתוסף כאן לשון 'לא תתאוה', לשם העמקת ענין האיסור, כי לא רק החמדה אסורה, אלא כל נתינת עין בנכסי הזולת שאינם שלו, אסורה, ואף שבשאיפה זו גם אם תתקיים לא יהיה חברו נפסד מנכסיו, אכן עצם התאוה להשתמש בהם שלא כדין, גם היא מהווה פגיעה בזכויותיו של הזולת, ואיסורה כאיסור החמדה כנ"ל.

* * *

ושננתם לבניך ודברת בהם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. (ז, י)

הרי לנו מצוה בפני עצמה - 'ודברת בהם בשבתך בביתך ובלכתך' וגו', המוסבת ועולה על האמור למעלה 'הדברים האלה'. אשר מלבד שעליו לשננם לבניו, גם מצוה עליו לדבר בהם בשבתך בביתך וכו'. ואינו מוסב למה שאמר 'ושננתם לבניך' שכן אין גדר חיוב ב'ושננתם לבניך' שיהיה מתקיים הדבר בכל המצבים - 'בשבתך בביתך, ובלכתך בדרך'.

והנה הכתוב 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך' כבר כולל את כל מצבי האדם, אולם עדיין היה מקום לומר שאין החיוב רק בשעה שהאדם עוסק בפעולות החיים, ושמה נסבור שבזמנים טרודים אלו של 'בשכבך ובקומך', דהיינו כשכבר סיים את פעולות יומו ונשכב לישן, וכן מיד כאשר קם משנתו, עוד קודם שנכנס לסדר יומו. שמה תאמר שבהם אין חלה חובת זכירת עול מלכות שמים ועול המצוות, ולשם כך באה ההוספה של 'בשכבך ובקומך', להורות שהדיבור בידיעת ה' ובאהבתו מקיפים גם את מצבי החיים שבשוליים.

* * *

וקשרתם לאות על ידיך, והיו לטוטפות בין עיניך (ח, ה)

אף שעל תפילין של יד כתוב 'אות' ועל של ראש כתוב 'לטוטפות', בכל זאת גם בתפילין של יד ישנו הענין של 'טוטפות ופאר', וגם בתפילין של ראש מתקיים הענין של 'אות'.

בהן בחינת 'טוטפות', שאבל אסור בהנחת תפילין משום שהם 'פאר' (מו"ק טו.), ומהאי טעמא פטור גם מתפילין של יד. הרי מוכח מזה שגם התש"י הם פאר.

והנה הא דתפילין של ראש היא גם 'אות', הרי זה מפורש בתורה. כי בפרשת "קדש לי כל בכור", כתוב על של ראש רק 'ולזכרון בין עיניך' (שמות יג. ט.). וזכרון משמעותו כמו 'אות', דהיינו ציון וסימן שיזכור חובתו. הרי להדיא שגם תפילין של בין עיניך הם אות וזכרון. אולם הא דתפילין של יד הוא גם טוטפות למדין מדרשה, שדרשו חז"ל (מנחות לו.) בפסוק "והיו לטוטפות" - 'כל זמן שבין עיניך יהיו שנים'. וברש"י והיו - משמע שנים, הרי ש'היו לטוטפות' נדרש גם על השל יד.

המתבאר אפוא, שבשתייהן מתקיים הן ענין האות והן ענין הקישוט, שצורת המצוה שמשולב בה זכרון ואות יחד עם קישוט ותכשיט. אלא שבתפילין של יד עיקרו ענין האות, ובתפילין של ראש עיקרו הוא הקישוט והפאר.

שכן מוכח מדברי חז"ל, שהרי הטעם שבשבתות וימים טובים פטורים מן התפילין מבואר בגמרא - 'יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות' (מנחות לו.). כלומר שמכיון ששבת ויו"ט הם בעצמם אות בין ישראל והקב"ה, על כן אין צריך להניח בהם תפילין עבור אות זה. והנה בשבת ויו"ט הרי פטורים גם מתפילין של ראש, אם כן מבואר בזה שתפילין של ראש גם הן עניינן ותוכנן הוא 'אות'. וכן יש להוכיח שהשבת היא גם קישוט תפארת המעיד על רוממות ישראל, שמאחר שפטרו לגמרי ממצות תפילין בשבת, ולכאורה מדוע לא יתחייבו על כל פנים מדין 'טוטפות', ובהכרח שאף בשבת יש גם בחינת 'טוטפות' בעצמותן של יום. והיינו שהשבת היא פאר וגדולה, כמו שתיקנו בנוסח תפילת מנחה של שבת - 'תפארת גדולה ועטרת ישועה, יום מנוחה וקדושה לעמך נתת'. וכן בברכת ההפטרה - 'ועל יום השבת שנתת לנו ה' אלוקיני לקדושה ולמנוחה לכבוד ולתפארת'. הרי שהשבת היא גם אות קדושה וגם עטרה ותפארת. ומאידיך מבואר בגמרא, שגם תפילין של יד יש

מצות קריאת שמע

כמו שנאמר לישראל לפני קבלת התורה (שמות יט, 1): "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". כלומר שיש מצוות שמטרתן לעבוד לכבוד ולשרת את ה', שבתות ומועדים, מקדש קרבנות ותפילות וכדומה, ובכך להיות לפניו 'ממלכת כהנים' כלומר לעבדו ולשרתו. ומאידיך ישנן מצוות שהן הנהגות קדושות ונאצלות, לצד דברי איסור מחמת שהדברים הללו בזויים ופחותים, ונכללו בזה כל מצוות הצדק והיושר ומאכלות אסורות ועריות, שכל אלו כוונתם שנהיה לפניו 'גוי קדוש'.

ולפי זה יש לבאר שמחלוקת ר"י ורבנן היא מהי כוונת התורה בחיוב 'ודברת בם' - בשבכך ובקומך', שרלבנן כוונת התורה שנכריז על יחוד ה' ולהכניס בלב רגשות קודש לאהבה אותו, כדי שנהיה לפניו 'ממלכת כהנים', וא"כ החיוב הוא בקריאת שמע דווקא והרי זה מדאורייתא, ור"י סבר שכוונת התורה במצוה זו, שנדע את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה, כלומר שילמדו בתורה תמיד כדי לדעת

קריאת שמע - יחוד ה' או תלמוד תורה

בגמרא (ברכות כא.) נחלקו אם מצות קריאת שמע היא מן התורה או מדרבנן, והקשו 'מתיב רב יוסף ובשבכך ובקומך, אמר ליה אביי ההוא בדברי תורה כתיב', ומבאר בשיטה מקובצת שלרב יהודה לא אמרה תורה שיקרא ק"ש דווקא, אלא שיקרא בתורה בכל מקום שירצה, ומה שאנו קורין זו הפרשה דווקא אינו אלא מדרבנן. כלומר שגם לדידיה יש 'קיום דאורייתא' בקריאת פרשת שמע, אלא שגדרו הוא כקורא בתורה.

ועכ"פ מבואר שנחלקו אם קבעה התורה לקרוא ולהכריז בכל יום על יחוד ה', או המצוה היא לימוד התורה בכל עת.

'ממלכת כהנים' וגוי קדוש'

ונראה לבאר, כי הנה כלל המצוות נחלקות לשני חלקים, שני סוגי חיובים שאנו חייבים כלפי הקב"ה - להיות 'ממלכת כהנים' ולהיות 'גוי קדוש',

ברכת המצוות לקריאת שמע

נחלקו הראשונים אם ק"ש צריכה ברכה לפני, שהרמב"ן (ברכות יא.) כתב 'שהדבר ידוע שאהבת עולם ברכת המצוות הוא לק"ש, שכל המצוות כולן טעונות הן ברכה עובר לעשייתן וכן בהלל וכן במגילה וכן בקריאת התורה, וק"ש קריאת שמע'. וכן כתב הריטב"א (שם יג.) שברכות ק"ש הן ברכות המצוות. אך יעויין ברשב"א שכתב שאינו ברכות המצוות, והמאירי כתב (שם יא.): 'שאינן ברכות אלו בדין שאר ברכת המצוות שאומר אשר קדשנו וכו' וצונו וכו', שאם לא קיים את המצוה תהא הברכה לבטלה, אלא ברכות אלו עיקרן לעצמן נתקנו, ראשונה למציאות היום והאור, ושניה לחיוב תורה, אלא מאחר שנתקנו - יסודם לפני שמע', כלומר שכיון שכבר ישנה ברכה הפקיעו בהם את החוב לברך אשר קדשנו וצונו לקרוא את שמע. ומ"מ מי שלא ידע הברכות וידע את שמע, מברך לפני קריאתה אשר קדשנו וכו' לקרוא את שמע. וכן כתב בתלמידי רבינו יונה (א. מדפי הרי"ף) בשם רב עמרם שהקורא ק"ש בלא הברכות מברך אקב"ו לקרוא ק"ש.

ובביאור דעת הראשונים שכתבו שברכת אהבת עולם היא ברכת המצוות של ק"ש, יש לבאר הכוונה שקריאת שמע צריכה ברכה, ולמה תגרע משאר מצוות בעצם חובת הברכה. אלא שאינה מצוה כמצוה אחת מכל המצוות שמברכין עליה 'וצונו לקיים מצוה זו', כי קריאת שמע היא מצוה כוללת על כל החיוב שלנו כלפי ה', הן עצם ידיעת ה' ויחודו וקבלת עול מלכותו והן קבלת מצוותיו, ולכן ברכת המצוות שלה היא על כללות הענין שבחר בנו לתת לנו את כל התורה והמצוות, וכן חותמין הבוחר בעמו ישראל באהבה.

ובדעת הרשב"א ודעימיה שאין ק"ש טעונה ברכת המצוות, נראה לבאר משום דשאני ק"ש מכל המצוות, שכל המצוות מה שהן טעונות ברכה לפנין הוא כדי לפרש את תקיעתנו בשופר ונטילת הלולב, כלומר שהברכה היא להסביר את העשיה והפעולה שעושים אותה לשם מצות ה' שצונו בכך, כמו שכתב הריטב"א (המיוחס לו, פסחים ז:): 'וכתב הרי"ט ז"ל, וטעם זה שאמרו חכ"ל לברך על המצוות 'עובר לעשייתן' כדי שיתקדש תחלה בברכה, ויגלה ויודיע שהוא עושה אותה מפני מצות השי"ת'. וכיוצא בזה כתב המאירי (מגילה כא: ד"ה כבר): 'בברכת המצוות

האיך נהיה לפנינו גוי קדוש, וע"כ צוותה התורה שילמדו את דברי התורה בבוקר ובערב ובכל עת, אשר מן התורה חובה זו מתקיימת בכל פרשה בתורה שנקרא בוקר וערב, ותיקנו חכמים שיקראו את פרשת שמע בעצמה.

ראיות לשני העניינים בברכות קריאת שמע

ואכן אנו אומרים שני העניינים בברכות ק"ש, כי בשחרית אומרים וקרבתנו מלכנו וכו' להודות לך וליחדך באהבה ולאהבה את שמך. הנה כי כן, ברכת קריאת שמע היא זאת שבחר בנו לעסוק בייחודו, דהיינו להיות לפנינו 'ממלכת כהנים' - משרתיו העוסקים בכבודו יתברך.

ואילו בברכות ק"ש בערבית הברכה היא אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו למדת, שמה שבחר בנו היה כדי ללמדנו חוקים ומשפטים שנהיה לפנינו 'גוי קדוש', הכולל הנהגות אצילות. [ובענין סדר הדברים, יתכן שמאחר ובתחילה בחר ה' בנו להיות עמו, ורק אח"כ במתן תורה נתן לנו את תורתו, לכן בשחרית מברכים על עצם בחירתו בנו שנהיה אנחנו עמו, ובערבית מוסיפים גם הדבר הנכבד שנתן לנו את תורתו].

האם קריאת כל הפרשה מעכבת

והנה יש לדון למ"ד שקריאת שמע הוא מדאורייתא, מה הדין באינו יודע לקרות כל הפרשה, כי אם כמה פסוקים בלבד, האם חייב הוא לקרוא לכל הפחות פסוקים אלו, או שמאחר ואינו קורא כל הפרשה הרי זה מעכב ואינו חייב אף בפסוקים שיודע לקרוא, וכמו בתפילין ומזוזה כשאין בידו לכתוב כל הפרשיות, דפשיטא שאינו מחוייב לכותבם כלל, משום שהפרשיות מעכבות זו את זו, כך אף בקריאת שמע יש להסתפק אם הוי מצוה אחת לקרות כל הפרשה כולה, או שכל פסוק ופסוק הוא מצוה בפני עצמה.

ואפשר שעכ"פ יש ענין ומעלה בדבר שיקרא הפסוקים שהוא יודע, כמו ביש לו רק חצי כזית מצה בחג המצות, ואעפ"כ אינו עובר ב'בל תגרע', מאחר ואינו קובע לעצמו שבכך סגי ליה אלא אונס הוא לו שאינו יכול לקרוא כולה, ואין זה מיקרי גורע מן המצוה.

שלימות, כשפרשיות ק"ש מונחות לאות על ידו ולתכשיט על ראשו, וכמו כן בזה מראה החביבות שמתפאר ומתקטט הוא בחיוב עבודתו לה', וזה מה שהשוו קורא ק"ש בלא תפילין למקריב בלא מנחה ונסכים.

והנה הוזכר במאמרם שני דברים, שאמרו 'עולה בלא מנחה' ו'זבח בלא נסכים', ונראה שבהקרבת המנחה מצויין הוספה והרחבה לעצם הקרבת הקרבן, ובנסכים מצויין שמביא את הקרבן לה' מתוך ידידות, על דרך 'אין אומרים שירה אלא על היין' (ערכין יב.) [וראה מה שביארנו בזה בהרחבה במקומו במצות נסכים בפרשת שלח (במדבר טו, ב-ה)], ובגמרא זבחים (מה.) אמרינן אורח מביא נסכים ואין העובד כוכבים מביא נסכים, אלא מביאין משל ציבור, והוא כי קרבן עכו"ם אין שייך בו בחינת ידידות לה' רק הכנעה.

ומעתה יש לומר כי אף שהן בעולה והן בשלמים צריכים להביא מנחה ונסכים, כקושיית התוספות, מ"מ בעולה שהיא קרבן שבא לבטא עבודה לה', יותר מצויין בה הקרבת המנחה, שהיא הוספה לעצם העבודה בקרבן, שמקריב הקרבן יחד עם מנחה, ואילו שלמים שהוא קרבן ידידות לבטא הקירבה שבין הקב"ה וישראל, מצויין בו יותר הנסכים, הבאים לבטא הקרבת הקרבן מתוך ידידות. ומפני כך כשאמרו שהקורא ק"ש בלא תפילין הרי הוא כמקריב קרבן בלא ההוספה וההידור, נקטינן בדווקא כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים, כי בעולה הידורה מצויינת ב'מנחה' המובאת עמה, והידורו של שלמים מצויין ב'נסכים' המובאים עמו.

פשוט יותר בשלפניה, כדי שיהיה ניכר שכוונתו למצוה'. אולם בקריאת שמע אין צורך בכך, שהרי בתוך קריאתה עצמה הוא מזכיר להדיא את החיוב לקרוא הפרשיות, כמו שכתוב 'ודברת במ וגו' בשכבך ובקומך', ודרשוהו חז"ל על חיוב קריאת פרשה זו עצמה, וממילא אין צורך עוד להקדים ולברך שמפני ציווי ה' הוא קורא קריאה זו כדי לצאת ידי המצוה שציוונו, שהרי זה כלול בקריאת הפסוקים.

ומטעם זה גם אין מברכין ברכת המצוות על ברכת המזון, מכיון שאומרים כבר בתוך נוסחה ועל הכל ה' אלוקינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך וכו' ככתוב ואכלת ושבעת וברכת וגו', וזוהו מבואר בתוך ברכתו על המזון שזוהו עבור מצות ברהמ"ז ואין צריך להקדים עוד ברכה לפנייה על כך.

הקורא ק"ש בלא תפילין

בגמרא (ברכות יד): 'אמר עולא כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, א"ר חייה בר אבא א"ר יוחנן כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים'. ורש"י ותוס' פירשו דהוה מצי למימר כאילו הקריב עולה בלא מנחה ונסכים, דהא עולה נמי טעונה נסכים, אלא לישנא דקרא נקט 'עולה ומנחה זבח ונסכים'.

וביאור הקורא ק"ש בלא תפילין הוא כאילו הקריב בלא מנחה ונסכים, נראה שהמקריב עולה וזבח אף שעיקר ההקרבה הוא הקרבן, מ"מ מצוה להביאו בחביבות ובהידור ולהוסיף עליו מנחה ונסכים, וכמו כן קריאת שמע שהיא קבלת עול מלכות שמים צריך לקרותו בתוספת

הכמה ומוסר

בטח אל ה' בכל לבך

מלא בהנהגת ה', לדעת כי הנהגתו יתברך היא צדק ומשפט ולהאמין כי כך הוא נכון וראוי.

חיוב זה הוא חלק ממצות אהבת ה', שישמוך על הנהגת ה' ויתן בו אמון מלא כדרך אוהב, בלי פקפוקים. כמו שפירש רש"י בפסוק 'ואהבת את

שלא יהא לבך חלוק על המקום

יסוד מרכזי ועיקר גדול בעבודת ה', הוא להיות סמוך ובוטח על דרכי ה' והנהגתו ולא לפקפק בצדקתם ובאמייתתם. נוסף על הידיעה שאכן הכל מאת ה' והוא מנהיג הכל, צריך האדם גם לתת אמון

ה' אלוֹקִיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ - 'שֵׁלָא יְהֵא לְבַךְ חִלּוֹק עַל הַמְּקוּם'. זֶה אֶחָד מִיְסוּדוֹת דְּרָכֵי הָאֱמוּנָה וְהַבְּטָחוֹן, בִּסְגָנוֹן דּוּמָה כְּתוּבִים הַדְּבָרִים בְּסִפְרֵי מִשְׁלֵי (ג, ה-ז): 'בְּטַח אֵל ה' בְּכָל לִבְךָ, וְאֵל בִּינְתָךְ אֵל תִּשְׁעַן וְגו' אֵל תְּהִי חֶכֶם בְּעֵינֶיךָ יִרְא אֶת ה' וְסוֹר מֵרַע'.

וּשְׁם מְפֹרֵשׁ שֶׁהֶעֱנִין הוּא 'לְבַטְחוּ' 'בְּכָל לִבְךָ', כְּלוֹמֵר לֹא רַק לְנַהֵג בְּמַעֲשֵׂה כָּפִי הַמִּתְחַיֵּיב מִמִּידַת הַבְּטָחוֹן, אֲלָא לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּלִבְ שְׁלָם מִתּוֹךְ בְּטָחוֹן מְלֵא לֵאלֹא פִקְפּוּקִים וְנִדְנוּד סְפִיקוֹת בְּצַדְקַת הַדְּבַר. וְלֹא לְהִתְחַכֵּם וְלִחְשׁוֹב שֶׁהֵנָּךְ יוֹתֵר חֶכֶם וּמִבִּין יוֹתֵר אִיךָ צְרִיךְ לַעֲשׂוֹת. וְהֵינּוּ לֹא רַק לְהַשְׁלִים עִם הַנְּהַגַת ה' מִתּוֹךְ כְּפִיהָ וּמְחוּסֵר בְּרִירָה, אֲלָא לְהַצְדִּיק אֶת הַנְּהַגְתּוֹ וְלְהֵאֱמִין שֶׁכֵּךְ רָאוּי וְאֵמַת וְנִכּוֹן וְטוֹב, וְיֵהֵא הַלֵּב מִסְכִּים לְכָל אֲשֶׁר נַעֲשֵׂה עִמּוֹ.

זוֹ הִיא מִידַת הַבְּטָחוֹן, שֶׁהִרְחִיבוּ בְּסִפְרֵי הַמוֹסֵר בְּגוּדֵל מַעֲלָתָהּ, וְהֵעִיקָר בְּזֶה הוּא לְהִנִּיחַ עֲצֻמוֹ לְהִיֹּת מוֹנַהֵג מֵאֲתוֹ יִתְבָּרַךְ וְלִבְטוֹחַ עֲלָיו לְגַמְרֵי, וְיֵהִיָּה סִמּוֹךְ וְבְטוֹחַ עַל ה', כִּי כָל מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵךְ הוּא הָאֵמַת וְהַנְּכוּן, וְלֹא יִהְיֶה רַמְזָה אַחֲרָיו. וְכֵאֵן הַמְּשַׁמְעוֹת 'בְּטַח' לְהִיֹּת בְּטוֹחַ בְּבְטָחוֹן מְלֵא, לֵאלֹא מְקוּם לְפִקְפּוּקִים שְׁבֵלָב. תְּמִים תְּהִיָּה עִם ה' אֲלוֹקֶיךָ. וְגַם אִם לְעֵינַיִם נִדְמָה שֵׁלָא כֵן, וְעוֹלִים בְּלָבוּ שִׁגְוֹת וְתֵהִיֹת, הִיָּה מֵאֱמִין וְבוֹטַח בְּזֶה.

אל תהי חכם בעיניך

בְּפִסְקוֹ שֶׁם בְּמִשְׁלֵי מְפֹרֵשִׁים חִלְקֵי הָעֲבוּדָה הַשֵּׁיִיכִים לְבַטְחוֹן זֶה - 'בְּטַח אֵל ה' בְּכָל לִבְךָ, וְאֵל בִּינְתָךְ אֵל תִּשְׁעַן. בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְוָה וְהוּא יִישֵׁר אֹרְחוֹתֶיךָ. אֵל תְּהִי חֶכֶם בְּעֵינֶיךָ יִרְא אֶת ה' וְסוֹר מֵרַע'.

'אל תהי חכם בעיניך ואל בינתך אל תשען'. הַכּוּוֹנָה בְּזֶה שִׁיאֲמִין שֶׁה' מְכִין אֶת הַטוֹב בְּיוֹתֵר עֲבוּרוֹ, וְאֵל יִחְשׁוֹב שֶׁהִיָּה יוֹתֵר טוֹב אִילוֹ הִיָּה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אַחֲרָת. כְּלוֹמֵר לֹא רַק לְהַשְׁלִים עִם הַנְּהַגַת ה' מִתּוֹךְ חוּסֵר בְּרִירָה, כִּיוּן שְׁבֵלָאוּ הִכִּי לֹא יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת מֵאוֹמָה נִגְדוּ, אֲלָא גַם לְהַסְכִּים עִם זֶה בְּכָל הַלֵּב, וְלְהִבִּין כִּי הַקְּב"ה עוֹשֶׂה הַטוֹב וְהַנְּכוּן בְּיוֹתֵר. וְאִם מְכוּוֹנִים אֲתוֹ מִן הַשְּׁמַיִם בְּאֹפֶן זֶה, הִרִי וְדָאֵי שֶׁכֵּךְ הוּא הַנְּכוּן בְּיוֹתֵר עֲבוּרוֹ לְפִי מַצְבוֹ.

שורש כל החטאים הוא העדר זה הבטחון ואי-

הַהִסְכָּמָה לְמִשְׁפָּטֵי ה'. שֶׁהִרִי כֹאֲשֶׁר בּוֹחֵר הָאָדָם בְּרַע הֵינּוּ מְשׁוּם שֶׁהוּא 'חֶכֶם בְּעֵינָיו', וְאֵינּוּ מִסְכִּים לְמַצּוֹת ה', כִּי אִין הִיא תּוֹאמַת אֶת דַּעְתּוֹ, וְאֵינּוּ מֵאֲמִין וְבוֹטַח בְּאֵמִיתַת דְּבַר ה'. וּבְדֶרֶךְ כָּלֵל הַסִּיבָה הִיא מְשׁוּם שֶׁתּוֹאוֹתָּ מִשְׁחַדְתּוֹ וְרַצּוֹנוֹ מַעּוּוֹר אֶת עֵינּוֹ וּמְסַלֵּף אֶת דַּעְתּוֹ. - 'הוֹי, הָאוֹמְרִים לְרַע טוֹב, וְלְטוֹב רַע, שְׁמַיִם חוֹשֵׁךְ לְאוֹר, וְאוֹר לְחוֹשֵׁךְ, שְׁמַיִם מֵר לְמִתּוֹק, וּמִתּוֹק לְמֵר. הוֹי, חֲכָמִים בְּעֵינֵיהֶם, וְנִגְדַּ פְּנֵיהֶם נְבוֹנִים' (יְשַׁעְיָה ה, ט).

יש עוד שורש לחטא במה שהאדם מתאוה לשחרור ועצמאות ואינו רוצה להיות משועבד ונכנע שתהיה הנהגתו מוכתבת מזולתו. ומרידה זו היא היא שורש חטא עץ הדעת, שאינו מסכים להכניע עצמו להנהגת ה' והוראותיו. וכפי שהיה לשון פיתוי הנחש - 'והייתם כאלוקים יודעי טוב ורע' (בראשית ג, ה). 'יודעי טוב ורע' היינו שיהיה חפשי וכן חורין לעשות טוב או רע כפי רצונו ותאוות לבו, כי אינו רוצה להיות נכנע לזולתו, כי אם לעשות מה שלבו חפץ. עצם תאוות החירות ואהבת ההפקרות מסייתים אותו להשתחרר ממרותו של הקב"ה. [והוא ענין 'חוטא להכעיס' שחוטא כדי להוכיח שאין סמכות על גביו שתגביל אותו. והוא מה שאמר שלמה - מים גנובים ימתקו (משלי ט, יז) שחש מתיקות בעצם הדבר ששיחרר עצמו, ועושה מה שלבו חפץ].

החוטאים מצד רגש מרידה וכפירה

אִכְּן יֵשׁ שׁוֹרֵשׁ יוֹתֵר עֵמוֹךְ לְחַטָּא, וְהֵינּוּ שֵׁלָא זֶה בְּלִבְד שְׁחַפֵּץ בְּחִירוֹת מְשׁוּם שֶׁאֵינּוּ רוצה להיות כְּעַבְד הַנְּכַנַע לְזוֹלָתוֹ, אֲלָא חִפְצוֹ הוּא לְהִגִּיעַ לְהַרְגֵּשׁ 'מְלָכוּת', כְּלוֹמֵר שִׁיָּהָ הוּא עֲצֻמוֹ הַקּוֹבַע וְהַמְּחַלֵּט בְּדַעְתּוֹ מֵהוּ טוֹב וּמֵהוּ רַע, שֵׁלָא יְהִיָּה כְּפּוֹף וְנִתּוֹן לְקַבִּיעֲתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה מֵהוּ טוֹב וּמֵהוּ רַע. וְגַם זֶה כְּלוֹל בְּחַטָּא עֵץ הַדַּעַת, 'יודעי טוב ורע' דְּהֵינּוּ שְׁקִבִיעֵת טוֹב וְרַע תְּהֵא כְּפִי דַּעְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם. וְהוּא מֵה שְׁדַרְשׁוּ חַז"ל לְגַבִּי עֵץ הַדַּעַת שֶׁהִסִּיתוֹ הַנְּחַשׁ שֶׁעַל יְדֵי אֲכִילַת הָעֵץ יְהִיָּה כְּאֲלוֹקִים - 'מִן הָעֵץ אֲכַל, וּבְרָא אֶת הָעוֹלָם' (רִש"י שם). כְּלוֹמֵר שְׁבַעֲוֹמֵק הַדְּבָרִים עַל פִּי דַרְשַׁת חַז"ל, הִיָּה בְּחַטָּא זֶה שׁוֹרֵשׁ חַטָּא שֶׁל ע"ז וְכַפִּירָה, שְׂרַצָּה בְּעַצְמוֹ לְהִיֹּת כְּאֲלוֹקִים בּוֹרָא עוֹלָמוֹת. וְהוּא שׁוֹרֵשׁ הַיִּצָּר הָרַע לְהִיֹּת יִשׁוֹת בְּעַצְמוֹ לְהִיֹּת בּוֹרָא וְעַצְמָאֵי וְלִקְבּוֹעַ עֵינַיִנוּ בְּעַצְמוֹ, וְלֹא לְהִיֹּת תְּלוּי בְּהַקְּב"ה. [כִּי הַיִּצָּר וְהַתּוֹאוֹה שֶׁל רַצּוֹן לְחוֹפֵשׁ וְחִירוֹת,

לעשות טוב או רע כפי רצונו. מוליך אל שורש של כפירה סוררה ורצון עצמי להנהיג. זהו עומק שורש היצר של החטא, שאינו מסכים להיות מונהג, וחפץ שהוא יהיה המנהיג את עצמו, והוא השליט 'בורא עולמות', והוא גם הקובע והמחליט בין טוב ורע].

והנה להיות הלב נקי לגמרי מכל נטיה לחטא, הוא מדריגה רמה ונשגבה, שנזכה לזה בעת התיקון השלם, כאשר יתקיים בנו הכתוב - ומל' ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך (דברים ל, ו), 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו' ומאז חטא עץ הדעת נטבע הרע יותר בתוך לבב האדם. ורק אז יתגלה לעין כל מלכות ה' בתפארת עוזו, ויעמוד האדם בביטול גמור לפני הקב"ה בשני העניינים.

הן בענין הנהגת העולם, שיהיה 'יודע כל פעול כי אתה פעלתו וכו' ומלכותו בכל משלה', ויתגלה כבוד מלכות ה' לעין כל, ויראו בעליל שהוא המנהיג הבלעדי והכל מידו. וגם יראו הכל את צדקת דרכיו ומשפטיו.

הן בענין מצוותיו, שיהיה 'ויקבלו כולם את עול מלכותך עליהם', שהבריות יתאוו לעשות רצונו, ויכנעו תחת מרות ה' שהוא יהיה הקובע מהו טוב ורע. 'ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם'. וכן תהא התורה חרותה על לבם וימשכו אחריה, ומעצמם ינהו אחרי ה'.

לסמוך על ה' הן בהנהגת העולם והן ביושר המצוות

ובטחון זה בה' לבטוח בו בכל לב ולא להיות חלוק על המקום מורכב משני נושאים, כי את דעתו של האדם עלולים להטריד תמיהות ופקפוקים בשני עניינים.

א. הנהגת העולם והמאורעות שמתרחשים, הן במה שנוגע לו בפרטות והן מה ששייך לכללות העולם, כגון מה שיש לפעמים צדיק ורע לו וכו' והנהגת האומות והצלחתם או מפלתם, שלעיתים אין האדם מבין משום מה נעשה כן, בבחינת לשון הכתוב 'השופט כל הארץ לא יעשה משפט' (בראשית יח, כה), 'שוא עבוד אלוקים, ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צבאות' (מלאכי ג, ד).

ב. ענין נוסף הוא במה שמוטל על האדם עול

תורה ומצוות שצויה ה'. שיתכן שיעלו בלב אדם תלונות ותרעומת על ריבוי המצוות שעולם כבד עליו, וטרוניא על שהטילו עלינו משימה כבדה כזו. ויש שהיצר מסיתו לתמוה על עצם המצוה, שהיא זרה ומחוסרת טעם ונימוק, וכעין שאמרו 'שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה' (רש"י במדבר יט, ב).

הנה בשני עניינים אלה, על האדם להיות בוטח בה', שהכל נעשה כראוי ומתוקן להפליא, ולא לפקפק ולחשוב שדעתו נכונה בזה יותר מדעת עליון. 'אל בינתך אל תשען' 'אל תהי חכם בעיניך', אלא להבין כי הקב"ה מקור הצדק והרחמים והמשפט, והוא הכל יכול וממנו לא יבצר מאומה, ובלא שום ספק יוצא הכל מאתו באופן הטוב והנכון בשלימות.

ולא די בזה שהאדם נכנע ומשלים בעל כרחו, כאומר מכיוון שכל הכח בידו ואנו תלויים בו, אין בידינו לערער עליו, אלא שלימות הבטחון והאמונה היא לדעת ולהאמין שבוודאי נכון הוא משפטו ומעשהו ורק כך הוא האמת. הן במה שנוגע למצוות ה', חוקותיו הישרים ותורת האמת, והן במה שנוגע להנהגת העולם כולו ובריותיו.

ועל כל זאת כמה יש לאדם לשמוח ולשבח לאדון הכל, על שהוא מנהיג את העולם בחכמתו ובצדקתו, וממילא מונהג העולם במידת החכמה והצדק הנכונה והנעלית ביותר. ולא הפקיר והזניח את העולם להנהגת בני אדם שדעתם קצרה והשגתם מועטת ומשפטם נתון לעיקול ועיוות. וכן עלינו להודות ולשבח לפניו על שהדריכנו ולימדנו דרך חיים, תורת אמת ומצוות טובים, חוקים ישרים ומשפטי צדק, שבהם נלך לבטח ובמישור. ולא הניחנו לתהות ולתעות בדרכי החיים.

התודה והברכה לידידנו הנכבדים מתומכי מכונו
שנמטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **יהושע קלפהולץ** שליט"א
לרגל אירוסיו בתו עב"ג למזל"ט

בשורה טובה תדשן עצם

לרגל תחילת קריאת ספר 'דברים'

הננו להודיע על הפצה מהירה לכרך החדש

שהופיע בשנה האחרונה

בן מלך על התורה דברים חלק א'

פרשיות 'דברים' - ראה'

בזיה הננו להודיע לחברינו מנויי המכון

שבהתארגנות מיוחדת הספר נשלח לכל נציגי המכון

בבתי הכנסת שעל ידי קהילתנו

חברי המכון [בעלי הו"ק פעילה] מתבקשים לפנות אל הנציגים

לשם קבלת הספר ללא תמורה

כמו כן ניתן להשיג את הספר בתשלום אצל הנציגים

רשימת הנציגים כדלהלן:

ביתר עילית

משרדי המכון
0548422499

בני ברק

הרב אברהם לב
0533184888

ירושלים

הרב משה אהרן גולומב
055-6745542

טבריה

הרב נתן מאיר קרויזר
0548589601

מודיעין עילית

הרב אליהו קירשנבוים
0527127701

בית שמש

הרב אברהם צבי אקער
0527654776

בברכת התורה

הנהלת "מכון כתבי בן מלך"

בחסות

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
נא לפנות ל-054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com